

INSTITUT ZA EKONOMIKU POLJOPRIVREDE - BEOGRAD

Mr Branka Maksimović

**TRŽIŠTE JABUKE U SVETU I REPUBLICI
SRBIJI**

Monografija

Beograd, 2009.

INSTITUT ZA EKONOMIKU POLJOPRIVREDE BEOGRAD – SRBIJA

Mr Branka Maksimović

TRŽIŠTE JABUKE U SVETU I REPUBLICI SRBIJI

Urednik:

Prof. dr Drago Cvijanović, direktor

Recenzenti:

Prof. dr Branislav Vlahović

Prof. dr Drago Cvijanović, naučni savetnik

Izdavač:

Institut za ekonomiku poljoprivrede, Beograd

Volgina 15, 11060 Beograd, Srbija

Tel: +381 11 29-72-848, fax: +381 11 29-72-858

Za izdavača: Prof. dr Drago Cvijanović, direktor

Štamparija:

OLD COMMERCE, Novi Sad

Tiraž:

300 primeraka

ISBN

CIP

Predgovor

Monografija "Tržište jabuke u svetu i Republici Srbiji" je u izvesnoj meri izmenjena magistarska teza, odbranjena na Poljoprivrednom fakultetu u Novom Sadu novembra 2008. godine, pred komisijom: mentor prof. dr Branislav Vlahović, predsednik komisije prof. dr Zoran Keserović i član prof. dr Drago Cvijanović. Osnovni cilj ovog istraživanja jeste utvrđivanje svih relevantnih elemenata koji su od značaja za sagledavanje domaćeg i međunarodnog tržišta jabuke. Proučavaju se tendencije u kretanju površina, prinosa, proizvodnje, potrošnje, prometa, robnosti i izvoza jabuke u Republici Srbiji u periodu 1996 – 2006. godine. Navedena obeležja posmatrana su po regionima i okruzima. Za istraživanje domaćeg tržišta jabuke upotrebljeni su publikovni i nepublikovani podaci Republičkog zavoda za statistiku. Za istraživanje problematike međunarodnog tržišta korišćena je baza podataka FAO (*Food and Agriculture Organization*). Za sagledavanje tržišta jabuke u svetu obuhvaćeni su sledeći elementi: površina, prinos i proizvodnja jabuke u svetu, kao i međunarodni promet ove voćne vrste.

Na ovom mestu treba istaći da jabuku čovek koristi od davnina kao hranu, osvežavajuće sredstvo i lek. O tome svedoči i stara poslovice "Jedna jabuka na dan ,lekar izlišan". Takođe, može se reći da se ova voćna vrsta tokom dugog perioda menjala i prilagođavala prirodnim uslovima, pa tako danas ima više od deset hiljada sorti. Dakle, velika sposobnost prilagođavanja jabuke različitim prirodnim uslovima, lako razmnožavanje, veliki potencijal rađanja, visok kvalitet ploda i potrošnja tokom cele godine, osigurali su joj značajno mesto u voćarstvu sveta. Sve to ukazuje na značaj istraživanja ove voćne vrste, čemu, nadamo se doprinosi i ova monografija.

Republika Srbija raspolaže povoljnim agroekološkim uslovima koji u potpunosti odgovaraju visokokvalitetnoj proizvodnji. Pored agroekoloških uslova postoje i značajne površine pogodne za razvoj ove proizvodnje. Proizvodnja jabuke je zastupljena u svim krajevima naše zemlje, a podizanje zasada jabuke u brdsko-planinskom području značajno je sa aspekta ekoloških i klimatskih činilaca, jer se jabuka lakše prilagođava hladnijim temperaturama, a zadovoljava zahteve savremenog potrošača. S toga, nadamo se da je doprinos monografije značajan, jer su sva ova pitanja pokrenuta upravo ovim istraživanjem.

Monografija je napisana za sve one koji se bave direktno ili indirektno proizvodnjom, preradom ili izvozom jabuke. Ovo istraživanje ima teoretski, ali i praktični značaj za sve koji se bave ovom problematikom.

Svoju zahvalnost upućujem Prof. dr Branislavu Vlahoviću, prof. dr Zoranu Keseroviću i prof. dr Dragi Cvijanoviću, koji su u toku pisanja i istraživanja ove problematike pružili dragocenu pomoć. Na ovom mestu želim da se zahvalim svima koji su mi pomogli u realizaciji monografije.

Autor

SADRŽAJ

1. UVOD	7
1.1 ISTORIJA KULTURE JABUKE	7
1.2 ISTORIJA JABUKE U REPUBLICI SRBIJI	8
1.3 PRIVREDNI ZNAČAJ PROIZVODNJE JABUKE	9
1.4 NUTRITIVNA VREDNOST JABUKE	11
1.5 PRIRODNI USLOVI ZA PROIZVODNJU JABUKE	15
1.5.1 Klimatski uslovi.....	15
1.5.2 Zemljišni uslovi	17
1.5.3 Orografija i drugi činioci	17
1.6 CILJ ISTRAŽIVANJA	18
1.7. IZVORI PODATAKA I METODOLOGIJA RADA	20
2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	22
2.1. MEĐUNARODNO TRŽIŠTE JABUKE	22
2.1.1. Površina u svetu.....	22
2.1.2. Prinos u svetu	26
2.1.3. Proizvodnja u svetu	30
2.1.4. Međunarodni promet	36
2.2. TRŽIŠTE JABUKE U REPUBLICI SRBIJI	42
2.2.1. Broj rodni stabala	42
2.2.2 Prinos jabuke	50
2.2.3. Proizvodnja jabuke	57
2.2.4. Isporuka jabuke	65
2.2.5. Robnost proizvodnje jabuke	75
2.2.6. Potrošnja jabuke	80
2.2.7. Izvoz jabuke.....	84
2.2.8. Prerada jabuke	97
3. SWOT ANALIZA TRŽIŠTA JABUKE U REPUBLICI SRBIJI	106
4. ZAKLJUČAK	109
5. LITERATURA	114
6. PRILOG	121
RECENZIJE	127

5. LITERATURA

1. *Acin, Đ.*: Poljoprivreda u uslovima tržišnog privređivanja, Finalizacija i plasman hrane, Zbornik radova, Osijek, 1989.
2. *Acin-Sigulinski, Stanislava*: Marketing strategija jugoslovenske poljoprivrede, Finalizacija i plasman hrane, Zbornik radova, Osijek, 1989.
3. *Antić, D., Kovačević, P.*: Kako izvoziti više voća, povrća i prerađevina, Finalizacija I plasman hrane, Zbornik radova, Osijek, 1989.
4. *Benčević, K., Benčević, J., Novak, I.*: Organski prehrambeni proizvodi kao novi činilac u proizvodnji i plasmanu prehrambenih proizvoda, Finalizacija I plasman hrane, Zbornik radova, Osijek, 1989.
5. *Božidarević, Desanka, Vlahović, B.*: Uloga seljačke pijace u plasmanu povrća I voća, Finalizacija i plasman hrane, Zbornik radova, Osijek, 1989.
6. *Božidarević, Desanka, Vlahović, B., Mirkov, M., Žižić, R.*: Ishrana stanovništva-potrošnja kao činilac razvoja agroindustrijske proizvodnje, Kongres o hrani, Beograd, 1995.
7. *Bulatović, S.*: Savremeno voćarstvo, Beograd, 1989.
8. *Bulatović-Danilović, Mira, Perry, R.*: Klonske podloge za jabuku tipa M 9, Jugoslovensko voćarstvo, Čačak, 1996.
9. *Cerović, R., Mišić, P., Milutinović, M.*: Sadašnjost i budućnost voćarstva Srbije i Crne Gore, Voćarstvo br. 150,93-112, Čačak, 2005.
10. *Curaković, M., Gvozdenović, Jasna, Lazić, Vera*: Ambalaža za pakovanje svežeg voća, Budućnost voćarstva Jugoslavije, Niš-Vučje, 1994.
11. *Curaković, M., Gvozdenović, Jasna, Vujković, I., Lazić, Vera* : Ambalaža i njen značaj za zaštitu, prezentaciju i formiranje cena nekih prehrambenih proizvoda, Finalizacija i plasman hrane, Zbornik radova, Osijek, 1989.
12. *Cvijanović, D., Popović, Vesna* : Marketinška orijentacija preduzeća uslov razvoja malih i srednjih preduzeća u agrobiznisu Srbije, Ekonomika poljoprivrede, Beograd, 2002.
13. *Cvijanović, D., Popović, Vesna, Cvijanović, Gorica, Simović, Vesna*: Organizovanje i razvoj poljoprivredne proizvodnje i marketinga u

- ekološkim zaštićenim područjima Srbije, X naučno-stručno savetovanje agronoma Republike Srpske sa međunarodnim učešćem, Banja Luka, 2004.
14. Cvijanović, D.: Dimenzija marketing koncepta preduzeća u tranzitnom periodu, Ekonomika poljoprivrede, Beograd, 1996.
 15. Cvijanović, D.: Marketing u poljoprivrednom subjektu, Monografija, Brčko distrikt, 2004.
 16. Dibb, Sally, Simkin, L., Pride, W.M., Ferrell, O., C.: Marketing, Evropsko izdanje, Zagreb, 1995.
 17. Dujmović, I.: Marketing, Zagreb, 1975.
 18. Đorović, M., Babović, J.: Razvoj proizvodnje i potrošnje jabuka i uticaj proizvodnje, dohotka i cena na razvoj tržišne potrošnje, Ekonomika poljoprivrede br. 7, Beograd, 1979.
 19. Đorović, M.: Istraživanje tržišta voća, Glasnik poljoprivrede br. 39, Beograd, 1990.
 20. Đorović, M.: Tendencije tražnje i potrošnje svežeg i prerađenog voća po kategorijama potrošača u Srbiji, Industrija, Beograd, 1992.
 21. Furundžić, M., Milić, D., Sredojević, Zorica : Produktivnost rada u proizvodnji jabuke, Ekonomika poljoprivrede br. 3-4, Beograd, 1997.
 22. Galogaža, M.: Izvozne strategije i oblici unutrašnje organizacije u procesu internacionalizacije robne marke PP-kompleksa, Finalizacija i plasman hrane, Zbornik radova, Osijek, 1989.
 23. Grupa autora : Strategija razvoja poljoprivrede i sela AP Vojvodine, Poljoprivredni fakultet, Departman za ekonomiku poljoprivrede i sociologiju sela, Novi Sad, 2007.
 24. Grupa autora: Jabuka, Jugoslovenska pomologija, Beograd, 1963.
 25. Gvozdenović, D., Keserović, Z., Balaž, Jelica : Izbor domaćih i stranih sorata jabuke za redukovanu primenu pesticida, Budućnost voćarstva Jugoslavije, Niš-Vučje, 1994.
 26. Gvozdenović, D., Keserović, Z.: Dinamika cvetanja sorti jabuke, Jugoslovensko voćarstvo br. 115-116, Čačak, 1996.
 27. Gvozdenović, D., Keserović, Z.: Sadašnjost i perspektiva razvoja jabuke u Vojvodini, Revija agronomska saznanja 1-2, 2002.

28. Gvozdenović, D., Modic, D., Ranković, M., Cegnar, F., Ognjanov, V., Zajmi, A.: Dostignuća u voćarstvu, Jugoslovensko voćarstvo 22, Čačak, 1988.
29. Gvozdenović, D., Ranković, M., Mišić, P., Nikolić, M.: Savremena kretanja u voćarstvu, Budućnost voćarstva Jugoslavije, Niš-Vučje, 1994.
30. Gvozdenović, D.: Jabuka, Novi Sad, 1998.
31. Gvozdenović, D.: Savremena proizvodnja jabuke, kruške i dunje-integralni koncept, Novi Sad, 1993.
32. Hough, L.F., Shay, J.R., Dayton, D.F.: Apple scab resistance from *Malus floribunda* Sieb., Proceeding of the American Society for Horticultural Science, 62/1953.
33. Jevtić, S.: Ekonomika voćarske proizvodnje u Jugoslaviji, Jugoslovensko voćarstvo, Jugoslovensko naučno voćarsko društvo, Čačak, 1997
34. Jovanović, D., Korać, M., Obradović, Ž., Miranović, Ksenija, Ogašanović, D.: Stanje, problemi i smernice razvoja jugoslovenskog voćarstva, Budućnost voćarstva u Jugoslaviji, Niš-Vučje, 1994.
35. Jovanović, D.: Stanje, problemi i smernice razvoja jugoslovenskog voćarstva, Budućnost voćarstva u Jugoslaviji, međunarodni naučni simpozijum, Vučje, 1994.
36. Karpati, T.: Zemlje evropske ekonomske zajednice kao tržište za plasman naših poljoprivrednih proizvoda, Finalizacija i plasman hrane, Zbornik radova, Osijek, 1989.
37. Keserović, Z., Gvozdenović, D., Grgurević, V., Živanović, M.: Proizvodnja voća na malim površinama, Novi Sad, 1999.
38. Keserović, Z., Gvozdenović, D., Magazin, N., Vračević Biserka: Integralna proizvodnja voća, Ekonomika poljoprivrede br. 2, Beograd, 2007.
39. Keserović, Z.: Pravci proizvodnje zdravstveno bezbednog voća, Zbornik radova, Beograd, 1996.
40. Keserović, Z.: Proizvodnja voća na manjim površinama, Novi Sad, 1995.
41. Keserović, Z.: Savremeni trendovi u proizvodnji jabuke i kruške, Zadržna biblioteka, sveska broj 4, Zadržni Savez Vojvodine, 2004.
42. Keserović, Z.: Značaj proizvodnje jabuke, Biljni lekar, 2000.

43. Kolega, A.: Prilog istraživanja tržišta i marketinga sveže jabuke u Jugoslaviji , disertacija, Zagreb, 1978.
44. Korać, M., Stančević, A., Miljković, I., Ristevski, B., Ćirić, D., Obradović, Ž.: Stanje i pravci daljeg razvoja jugoslovenskog voćarstva, Jugoslovensko voćarstvo, Čačak, 1988.
45. Kotler, P., Keller, K.L.: Marketing menadžment, Beograd, 2006.
46. Lakso, A. N., Wünsche, J., Palmer J. W., Grappadelli L. C.: Misura e modellizzazione del bilancio del carbonio nel melo, Frutticoltura, 6, 2000.
47. Lučić, P., Đurić, G., Mičić, N.: Voćarstvo I , Beograd, 1996.
48. Lučić, P., Đurić, Gordana, Marić, M.: Iskustva u proizvodnji jabuke u gustom sklopu na slabo produktivnim zemljištima tipa pseudoglej, Budućnost voćarstva Jugoslavije, Niš-Vučje, 1994.
49. Ljubisavljević, M.: Životne namirnice, Beograd, 1990.
50. Mala enciklopedija: Prosveta, Beograd, 1978.
51. Marković, P., Jovanović, D., Miranović, K.: Perspektivni razvoj proizvodnje i potrošnje voća u Jugoslaviji i svetu, Savremena poljoprivreda, vanredni broj, Novi Sad, 1994.
52. Marković, P., Jovanović, D., Miranović, Ksenija: Perspektivni razvoj proizvodnje i potrošnje voća u Jugoslaviji i svetu, Budućnost voćarstva u Jugoslaviji, Niš-Vučje, 1994.
53. Marković, P.: Poljoprivredni atlas Srbije, Beograd, 1989.
54. Mc Carthy J., Perreault W.: Basic marketing, izdanje Irwin, Boston, 1990.
55. Mekanović, I.: Promijene u asortimanu proizvoda kao pretpostavka za marketing u poljoprivredi i prehrambenoj industriji, Finalizacija i plasman hrane, Zbornik radova, Osijek, 1989.
56. Meler, M.: Objektivizacija strateškog marketing-odlučivanja u finalizaciji i plasmanu hrane, Finalizacija i plasman hrane, Zbornik radova, Osijek, 1989.
57. Milić, D. Prenkić, R. Lukač, M.: Mesto i značaj proizvodnje i prerade voća u Vojvodini, Agroekonomika, broj 28, Novi Sad, 1999.
58. Milić, D., Radojević, V.: Proizvodno-ekonomska i upotrebna vrednost voća i grožđa, Novi Sad, 2003.
59. Milosavljević, M.: Klimatologija, Naučna knjiga, Beograd, 1988.

60. Miljković, M.: Kanali distribucije poljoprivredno-prehrambenih proizvoda kao faktor stabilizacije proizvodnje i prometa, Agrarna politika Jugoslavije u uslovima tržišnog privređivanja, Beograd, 1994.
61. Miljković, M.: Neki aspekti spoljno-trgovinske razmene poljoprivrednih proizvoda Srbije i tendencija na svetskom tržištu, Ekonomika, Niš, 1997.
62. Missere D., Malagoli C., Trentini L.: L'evoluzione della coltura, Melo, Terra e vita, No 34, Bologna, 1996.
63. Mišić, P.: Jabuka, Nolit, Beograd, 2004.
64. Nenadović-Martinović, Evica, Milatović, D.: Izbor autohtonih sorata jabuke pogodnih za industrijsku proizvodnju, Budućnost voćarstva Jugoslavije, Niš-Vučje, 1994.
65. Nikolić, M. i saradnici: Dostignuća u voćarstvu - nove sorte i podloge voćaka, Jugoslovensko voćarstvo br. 115-116, Čačak, 1996.
66. Nikšić, M., Parezanović, P., Bućan, M.: Mogućnosti jugoslovenskog izvoza svežeg i prerađenog voća, Jugoslovensko voćarstvo, Čačak, 1988.
67. Obradović, Ž., Mijailović, Marija: Kapaciteti za preradu voća kao uslov za povećanje primarne proizvodnje, Budućnost voćarstva Jugoslavije, Niš-Vučje, 1994.
68. Ognjanov, V.: Nove sorte jabuka otporne na parazite, Savremena poljoprivreda vol. 53, Novi Sad, 2004.
69. Paraušić, Vesna, Cvijanović, D., Mihailović, B.: Klasteri u privredama Srbije i Hrvatske – dosadašnja iskustva i rezultati, Industrija br. 2, Ekonomski institut, Beograd, 2007.
70. Paraušić, Vesna, Cvijanović, D., Subić, J.: Afirmacija udruživanja i marketinga u funkciji kreiranja konkurentnosti agrarnog sektora Srbije, Monografija, Beograd, 2007.
71. Poljoprivredna enciklopedija I i II, Jugoslovenski leksikografski zavod, 1967.
72. Presnall, B. Branković, A., Savičić, R.: Sveže voće i povrće-konkurentnost privrede Srbije, Beograd, 2006.
73. Rahović, D. Miljković, I.: Razvoj proizvodnje i potrošnje voća u Jugoslaviji, Hrana i razvoj, Beograd, 1987.

74. Rajić, Suzana, Kalanović, Branka, Rajić, Zoran: Uslovi i rezultati razvoja jabučastog voća u Centralnoj Srbiji, budućnost voćarstva Jugoslavije, Niš-Vučje, 1994.
75. Rakita, B.: Međunarodni marketing, beograd, 2005.
76. Ranđelović, V.: Karakteristike i tendencije u proizvodnji i potrošnji jabuka u SFRJ, magistarki rad, Poljoprivredni fakultet, Zemun, 1969.
77. Reljin, S., Nikolić-Đorić, Emilija : Trgovačka mreža u snabdevanju potrošača hranom na području Vojvodine, Finalizacija i plasman hrane, Osijek, 1989.
78. Roca, B.: Osnovne slabosti razvoja vojvođanske poljoprivrede na primerima plasmana i finalizacije, Finalizacija i plasman hrane, Zbornik radova, Osijek, 1989.
79. Rosenbloom, B.: Retail Marketing, New York, Random House, 1981.
80. Simić, J., Bogdanović, D., Živković, D., Stevanović, S., Umićević, R.: Tendencije i karakteristike razvoja voćarstva u Republici Srbiji, Budućnost voćarstva Jugoslavije, Niš-Vučje, 1994.
81. Simić, J., Bogdanović, J., Živković, D., Stevanović, S., Umićević, R.: Obeležja, uslovi i perspektive jugoslovenske spoljnotrgovinske razmene voća i prerađevina voća, Budućnost voćarstva Jugoslavije, Niš-Vučje, 1994.
82. Stamenković, S., Garić, R., Milenković, S., Pešić, M.: Integralna zaštita jabuke, Budućnost Voćarstva Jugoslavije, Niš-Vučje, 1994.
83. Stanković, D., Jovanović, M.: Opšte voćarstvo , Beograd, 1983.
84. Ševarlić, M. M., Pejović Gordana, Njegovan Z.: Primena standarda serije ISO 9000 kao preduslov uključivanja preduzeća iz sektora proizvodnje hrane na tržište Evropske unije, Ekonomika poljoprivrede 3-4, Beograd, 1997.
85. Štrbac, Maja: Obeležja potrošnje poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u Srbiji i Crnoj Gori, Magistarska teza, Novi Sad, 2004
86. Štrbac, Maja: Usporedna analiza potrošnje poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, Doktorska disertacija, Novi Sad, 2006.
87. Vidić, S.: Tendencije i činioci razvoja proizvodnje, prometa i potrošnje jabuke u Republici Srbiji , magistarska teza, Poljoprivredni fakultet, Zemun, 1997.

Tržište jabuke u svetu i Republici Srbiji

88. Vlahović, B., Magazin, N.: Potrošnja voća u Srbiji, Voćarstvo i vinogradarstvo, Novi Sad, 2004.
89. Vlahović, B., Stevanović, S., Tomašević, D., Zelenjak, M.: Agrarna proizvodnja u Republici Srbiji, Novi Sad, 2006.
90. Vlahović, B., Tomić, D., Radojević, V., Raljić, D.: Promene u potrošnji voća u Srbiji i Crnoj Gori, Ekonomika poljoprivrede br. 1, Beograd, 2005.
91. Vlahović, B.: Marketing, Poljoprivredni fakultet, Novi Sad, 2004.
92. Vlahović, B.: Tržište poljoprivredno- prehrambenih proizvoda- specijalni deo-knjiga II , Novi Sad, 2003.
93. Vlahović, B.: Tržište poljoprivredno-prehrambenih proizvoda- opšti deo-knjiga I, Novi Sad, 2003.
94. Werthheim, S. J.: Intesive Apple Orchards with Slender Spindels, Acta Horticultrale, 65, 1978.
95. Zelenović, J.: Marketing i društveni razvoj, Ekonomika br. 1-3, Niš, 1997.

STATISTIČKA DOKUMENTACIJA

1. Statistika spoljne trgovine, Republički zavod za statistiku, Beograd
2. Anketa o potrošnji domaćinstava, Republički zavod za statistiku, Beograd
3. Bilten "Opštine u Republici Srbiji", Republički zavod za statistiku, Beograd
4. Bilten "Ratarstvo, voćarstvo i vinogradarstvo", Savezni zavod za statistiku, Beograd
5. Bilten "Promet poljoprivredno-prehrambenih proizvoda", Savezni zavod za statistiku, Beograd
6. FAO Production Yearbook, za navedene godine, Rim, 2006.
7. FAO Trade Yearbook, za navedene godine, Rim, 2006.

WEB SAJTOVI

1. www.fao.org
2. www.templez.com
3. www.healthyapple.com
4. www.minpolj.sr.gov.yu
5. www.fruitland-serbia.com
6. www.serbiafood.co.yu
7. www.rzs.statserb.sr.gov